

N:o 115.

Af herr **A. Hedin** i Stockholm, om *portionersättningen åt underbefäl m. fl. vid vissa regementen och corpser.*

Urtima Riksdagen år 1892 tillkännagaf i sin skrifvelse n:o 1, sid. 28, att den »gillat stater för armén, så affattade, som Bil. II—XXXIII utvisa.»

Staterna för Karlsborgs artillericorps, intendenturcorpsen, Gotlands infanteriregemente, Hallands bataljon, 1. Svea, 1. Göta, Vendes, 2. Svea, 2. Göta och Norrlands artilleriregementen samt Vaxholms artillericorps, fortifikationen, Svea, Göta, Vendes och Norrlands trängbataljoner (bilagorna II, III, XVI, XVII, XXV, XXVII, XXVIII—XXXI) utvisa, att »portionersättning å 62 öre» eller »portion å 62 öre» beviljats åt följande personal:

Vid Karlsborgs artillericorps åt styckjunkare och sergeanter af 1:a klassen »portionersättning å 62 öre per dag».

Vid intendenturcorpsen åt förvaltare »portionersättning å 0,62 kronor under 365 dagar».

Vid Gotlands infanteriregemente åt 2 bataljonsadjutanter (sergeanter af 1:a kl.) samt fanjunkare »portionersättning å 62 öre i 365 dagar».

Vid Hallands bataljon och Blekinge bataljon åt 1 bataljonsadjutant (sergeant af 1:a kl.) och 4 fanjunkare »portion å 62 öre i 365 dagar».

Vid samtliga artilleriregementen åt styckjunkare, sergeanter af 1:a kl., stabs- och batteritrumpetare »portionersättning å 62 öre per dag».

Vid Vaxholms artillericorps åt styckjunkare, sergeanter af 1:a kl. och stabstrumpetare »portionersättning å 62 öre per dag».

Bih. till Riksd. Prot. 1897. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 28 Häft. (N:is 115, 116.) 1

Vid fortifikationen åt fanjunkare, sergeanter och regimentstrumpetare »portion à 62 öre per dag».

Vid Svea trängbataljon »portionsersättning à 62 öre åt 3 fanjunkare i 365 dagar», åt 3 d:o i 45 dagar, åt 5 sergeanter af 1:a kl. i 365 dagar, åt 1 d:o i 240 dagar och åt 12 d:o i 45 dagar, åt 6 sergeanter af 2:a kl. i 365 dagar, åt 2 d:o i 240 dagar, åt 9 d:o i 45 dagar, åt 1 stabstrumpetare i 365 och åt 1 d:o i 45 dagar. — Vid de öfriga trängbataljonerna är portionsersättningen likaledes bestämd till 62 öre per dag, men antalet personer inom de särskilda kategorierna ej alldeles detsamma som vid Svea trängbataljon.

När nu vid ett och samma regemente (Gotlands infanteriregemente) är för en del af underbefälet utsatt »portionsersättning à 62 öre», för en del »portion under vapenöfningarna», vid andra regementen åter för samtliga underbefälet »portionsersättning à 62 öre», medan åter vid de öfriga denna löneförmån vid somliga betecknas såsom »portion», vid andra »såsom portion under vapenöfningarna», så lär ej någon ovisshet vara möjlig derom, att med den till ett bestämdt penningbelopp utsatta *ersättningen* för portion menats hvad dessa själfklara ord uttrycka, och ej något annat, som godtycket kan vilja vränga dem till att betyda. Intet hittills känt språkbruk medgifver, att de, som enligt Kongl. Maj:ts af Riksdagen godkända beslut ega att för så och så många dagar utfå nämnda portionsersättning, skulle kunna lagligen beröfvas en del af denna löneförmån. Om så likväl sker, har den myndighet, som därför bär ansvaret, på samma gång kränkt den ifrågavarande underbefälspersonalens lagliga rätt och öfverträdt ett Riksdagens beslut. Hvilken denna myndighet är, känner jag ej. Att det skulle hafva skett vare sig på Kongl. Maj:ts befallning eller med Kongl. Maj:ts vetskap och medgifvande, borde få anses alldeles oantagligt. När emellertid, ehuru detta missbruk ej blott af de förorättade påpekats för öfverordnade, utan ock flera gånger offentligen anmärkts och ej är för Konungens rådgifvare obekant, men likväl rättelse ej skett, så är det med ännu större visshet omöjligt att frikänna regeringen från den väsentligaste delen af ansvaret för detta förfarande.

Enligt en mig meddelad promemoria har den 1892 bestämda »portionsersättning à 62 öre» inom Göteborgs garnison reducerats på följande sätt:

»År 1893 utgick den med 57,64 öre, år 1894 med 49,03 och år 1895 med 46,28, allt pr dag och man. Således har portionsersättningen, i strid med Riksdagens beslut, af arméförvaltningen utbetalts under 1893, 1894 och 1895 med resp. 4,36, 12,97 och 15,72 öre pr dag *mindre*

än vederbort, hvilket återigen utgör för åren 1893, 1894 och 1895 resp. 15,90, 47,33 och 57,38 kronor mindre, än hvad nämnda personal lagligen egt att utbekomma.»

I ett denna motion bilagdt utlåtande till Kongl. Maj:t, angående portionersättning åt underofficerare och civilmilitäre af motsvarande rang, har arméförvaltningen alldeles förbisett — ty jag vill ej antaga, att den *låtsat* förbise — det inför hvarje uttolkningskonst orubbliga faktum, att för en del af underbefälet med vederlikar af urtima Riksdagen år 1892, *i fullständig öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag, vardt i de af Riksdagen gillade stater beviljad en till 62 öre fixerad portionersättning.* Hvad arméförvaltningen ordar om »beräkningar», som lågo till grund för de af Riksdagen äskade anslagssummors belopp, och om »medelpris», det må till äfventyrs hafva sin betydelse — på hvilken jag icke nu har anledning att närmare inlåta mig — för bestämmandet af portionersättningens öretal vid de corpser, för hvilka denna *icke* blifvit, såsom i de af mig anförda fallen, af Riksdagen beviljad till den precisa siffran 62 öre, som Kongl. Maj:t begärt. Men i *de* fallen har åter detta arméförvaltningens ordande ingen betydelse, icke ens den att kunna missleda någon, som ej alldeles förlorat herraväldet öfver sin egen tankegång.

Det missbruk, hvarpå jag härmed velat fästa Riksdagens uppmärksamhet, är från flera synpunkter anmärkningsvärdt. Det har drabbat en klass statstjenare, hvilkas löneförmåner ej äro sådana, att de tåla vid en afknappning med de belopp, som här ofvan blifvit nämnda. Äfven löntagare i en helt annan ställning äro ju måna om att ej lida ens den allra obetydligaste minskning i dem tillförsäkrade inkomster. Och Kongl. Maj:t är ej mindre mån om att skydda deras anspråk, äfven när ej formlig rätt, om än möjligtvis någon billighetshänsyn stödjer dem — exempelvis kan påpekas, att det icke anses vara en för ringa omsorg för Kongl. Maj:t att med anledning af bildandet af en ny församling, hvarigenom »kontraktsprostens göromål ökats», efter en utredning, deri vederbörande domkapitel och Konungens befallningshafvande samt statskontoret tagit del, genom proposition till Riksdagen föreslå, att såsom ersättning för prostetunna åt kontraktsprosten i Södra Møre kontrakt måtte beviljas 13 kr. 32 öre.

För det långt ned på löneförmånernas och den sociala rangens skala stående underbefälet, när detta begär ej ersättning för ökade göromål, utan åtnjutande af hvad dem rätteligen tillkommer, sättes ej någon sådan apparat i rörelse, och det är *mot* dem, som skulle vara deras sjelfskrifna målsmän, de begära skydd för sin rätt.

Godtycke har här trädt i stället för otvetydiga och oomtvistliga

föreskrifter, och påyrkad rättelse har uteblifvit, likasom det skulle anses för något ändamål nyttigt att draga försorg derom, att personer i den ställning, hvarom här är fråga, måtte blifva öfvertygade om, att hvarje missnöje med dem vederfaren orätt från öfverordnades sida är att betrakta som ett disciplinbrott, ehuru det ej af lagen såsom sådant betecknas och därför straffas på det extrajudiciella sätt, att mannamånen fortsättes.

Äfvenså lär det vara värdt att beakta, att Riksdagen, om den tolererar sådant tillvägagående, får sig sjelf att skylla, derest den hädanefter allt mindre och mindre vet, hvad det blifver af till och med sådana dess beslut, som den fattat i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts egna förslag.

Visserligen har jag försport den invändningen, att, ehuru det visserligen vore ostridigt, att Riksdagen, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag, gillat stater, som åt en del underbefäl jemte civilmilitäre vederlikar tillerkänna portionsersättning à 62 öre pr dag under så eller så lång tid, den ifrågavarande personalen icke dermed skulle hafva förvärfvat *rätt* att utbekomma nämnda belopp. Denna ordlek torde kunna till sitt rätta värde såsom skäl i en diskussion reduceras, om jag framställer den frågan, huruvida ej vederbörande hade *skyldighet* att låta dem, som i Kongl. Maj:ts proposition och Riksdagens dermed öfverensstämmande beslut afsågos, komma i åtnjutande af lika väl den ifrågavarande som de öfriga i staten upptagna löneförmånerna. Kan *en* löneförmån, i strid med Riksdagens på Kongl. Maj:ts förslag fattade beslut, reduceras, då kunna väl ock öfriga löneförmåner — lön, lönetillägg, dagaflöning, beklädnadsersättning — godtyckligt reduceras, nemligen när det är fråga om underbefäl med vederlikar — att något dylikt skulle vara rimligt och rätt med hänsyn till befälet från och med chef till och med underlöjtnant, det lär naturligtvis ingen af dem medgifva, som i fråga om underbefälet bestrida löntagarnes rätt och försvara förvaltningens godtycke.

Det ofvannämnda utlåtandet från arméförvaltningen är af följande lydelse:

Till Konungen.

I underdånig framställning den 21 augusti innevarande år har chefen för 4:e arméfördelningen på anförda grunder i underdånighet anhållit, att Eders Kongl. Maj:t måtte taga under nådig ompröfning, huruvida icke stora och talande skäl förefunnes att till Riksdagen öfverlemnna nådig proposition om beredande af förbättrade vilkor för arméns underofficerare med vederlikar på så sätt, att dem tillerkändes rättighet att vid de tillfällena, då portion eller värdet deraf dem författningsenligt tillkommer, utfå denna eller deremot svarande kontanta ersättning beräknad efter *dubbla portionen*, eller, om detta förslag ej kunde vinna nådigt bifall, att den kontanta portionsersättningen till ifrågavarande personer tills vidare måtte utgå med den summa, som för detta ändamål beräknats vid genomförandet af den af urtima Riksdagen 1892 beslutade förbättrade arméorganisationen, eller efter 62 öre per dagportion.

Sedan Eders Kongl. Maj:t genom remiss behagat häröfver infordra arméförvaltningens å intendents- och civila departementen underdåniga utlåtande, får arméförvaltningen å nämnda departement i underdånighet anföra följande:

Enligt närslutna i intendentsdepartementets civilbyrå upprättade sannolikhetsberäkning, bil. Litt. A, uppgå för närvarande kostnaderna för portion in natura eller portionsersättning till underofficerare med vederlikar — med tillägg till de i samma beräkning utförda summor af 10 procent, genom nådiga brefvet den 15 september 1893 vissa portions-tagare medgifven ersättning för portionens tillagning — till omkring följande belopp, nemligen vid den garnisonerade armén enligt sannolikhets-

beräkningen till	kronor	93,829: 69	
jemte 10 procent förhöjning enligt ofvan åberopade nådiga			
bref	„	9,382: 96	103,212: 65
Vid den icke garnisonerade armén, med undantag af de 3			
under omorganisation stående kavalleriregementena till	„	60,294: 46	
jemte ofvan ofmörda förhöjning af 10 procent	„	6,029: 44	66,323: 90
vid de 3 under omorganisation stående kavalleriregemen-			
tena till	„	9,545: 85	
jemte 10 procent förhöjning	„	954: 58	10,500: 43
samt vid volontärskolorna till	„	5,988: 84	
jemte 10 procent förhöjning	„	598: 88	6,587: 72
eller för samtliga underofficerare med vederlikar vid hela			
armén till	„		186,624: 70

Derest underofficerare med vederlikar skulle komma att tillerkännas rätt uppbära ersättning för dubbel portion utan godtgörelse för portionens tillagning, skulle ett dylikt medgifvande, på sätt närslutna sammandrag, bil. Litt. B, närmare utvisar, komma att för

statsverket medföra följande ökning i kostnaden nemligen

vid den garnisonerade armén	kronor	84,446: 73
„ den icke garnisonerade armén med undantag af de 3 under omorganisation stående kavalleriregementena	„	54,265: 02
„ de 3 under omorganisation stående kavalleriregementena	„	8,591: 27
„ volontärskolorna	„	5,389: 96
eller för hela armén sammanlagdt	kronor	152,692: 98.

Derest Eders Kongl. Maj:t skulle finna lämpligt nu söka bereda underofficerare med vederlikar den sålunda af chefen för 4:e arméfördelningen ifrågasatta aflöningsförbättringen, att vid de tillfällen, då portion in natura eller ersättning derför dem författningens enligt tillkommer, denna förmån får utgå med dubbel portion eller ersättning derför, lärér nådig proposition till Riksdagen erfordras ej mindre om bifall till denna aflöningsförbättring än äfven om höjning i vederbörande statsanslag, med undantag törhända beträffande mathållningsanslaget, hvilket förslagsanslag på grund af förekommande fluktuationer i prisen å lifsförnödenheter ofta nog är underkastadt lika stora vexlingar beträffande årsutgifterna som den stegring i utgifter med 84,446 kronor 73 öre, som enligt ofvan framlagda approximativa beräkning skulle komma att föranledas af portionsersättningens fördubblande för underofficerare med vederlikar. Angående för ändamålet erforderlig höjning i andra statsanslag får arméförvaltningen i underdånighet anföra följande:

Ökningen i utgifter för volontärskolorna kommer att uppgå, enligt det ofvan anförda, till 5,389 kronor 96 öre, men enär i denna summa ingår hela värdet af de ökade underofficersportionerna vid kavalleriskolan, 612 kronor 50 öre, hvilken kostnad med hälften eller 306 kronor 25 öre bör falla på anslaget till det icke garnisonerade infanteriets m. fl. vapenöfningar, utgör hela den förhöjning, som skulle erfordras i anslaget till volontärskolor, 5,083 kronor 71 öre eller med den den 31 december 1879 vid budgetsförslags uppgörande anbefalda uppjemning till närmast högre krontal, 5,084 kronor.

Då i det anslag, som anvisats för de 3 under omorganisation stående kavalleriregementena, naturaportionen synes vara beräknad efter ett pris af 60 öre, hvilket för 21,040 portioner till underofficerare med vederlikar gör ett kontant belopp af 12,624 kronor, under det att värdet af dubbla nu utgående portionen uppgår till 19,091 kronor 70 öre, utgör den förhöjning, som i anslaget för *omorganisation af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland* skulle erfordras, alltså 6,467 kronor 70 öre eller 6,468 kronor.

Den erforderliga förhöjningen i anslaget till *det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets vapenöfningar* utgör, såsom af det ofvan anförda framgår, 54,265 kronor 2 öre jemte den ökning i portionskostnad, som från detta anslag bör med 306 kronor 25 öre utgå till kavalleriskolan, således sammanlagdt 54,571 kronor 27 öre eller 54,572 kronor, under förutsättning att, fortfarande såsom hittills, all portionskostnad för underofficerare med vederlikar under alla vapenöfningar, således äfven beväringssmanskapets, skall från detta anslag utgå.

Ur närslutna tablå, bil. Litt C, framgår emellertid, att kostnaden för portion in natura för de vid beväringssmanskapets vapenöfningar kommenderade underofficerare med vederlikar för närvarande uppgår till 23,617 kronor 81 öre. En fördubbling af portionen till dessa portionstagare skulle alltså medföra en sammanlagd portionskostnad af 47,235 kronor 62 öre. Om nu, såsom det vill synas lämpligt, dessa utgifter afföras och redovisas under anslaget till de *värnpligtiges vapenöfningar*, skulle således erfordras en förhöjning af

47,235 kronor 62 öre, eller jemnadt 47,236 kronor. Återstoden af ofvan angifna 54,572 kronor eller 7,336 kronor skulle således utgöra det belopp, hvarmed anslaget till *det icke garnisonerade infanteriets m. fl. vapenöfningar* behöfde ökas, under förutsättning att nådig föreskrift lemnades derom, att kostnaden för portion åt underofficerare med vederlikar skall under tjenstgöring vid de värnpliktigas vapenöfningar utgå från det för samma öfningar afsedda statsanslag.

Slutligen torde portionsersättningen till underofficerare med vederlikar vid intendenturcorpsen böra fördubblas, och anslaget till *intendenturcorpsen* höjas med motsvarande belopp eller för 53 personer à 226 kronor 30 öre med 11,993 kronor 30 öre eller jemnadt 11,994 kronor.

De kostnader, den föreslagna fördubblingen af underofficerarnes portionsersättning skulle medföra, äro, såsom af det ofvanstående framgår, ingalunda obeaktansvärda. Om därför Eders Kongl. Maj:t skulle anse tvifvelaktigt Riksdagens bifall redan nu till en sådan förhöjning för ifrågavarande ändamål af den ordinarie budgeten, lär emellertid någon förbättring i underofficerarnes behjertansvärda ekonomiska ställning möjligen kunna utan Riksdagens medverkan tills vidare vinnas genom nådigt bifall till det af chefen för 4:e arméfördelningen framställda alternativa förslaget om portionsersättningens utgående med det fixa belopp, hvilket legat till grund vid beräkningen af kostnaderna för 1892 års omorganisation, och till hvars utgifvande således bör finnas tillgång å vederbörliga statsanslag. Fördelningschefens åsigt, att detta fixa portionsvärde varit 62 öre, är dock endast i den mån riktig, att vid sagda omorganisation portionspriset beräknats till 62 öre endast vid artilleriet å fastlandet, fortifikationen, trängen, intendenturcorpsen, Gotlands infanteriregemente, Hallands bataljon och Blekinge bataljon, hvaremot vid den öfriga armén beräkningarne och anslagens bestämmande derefter egt rum med ett anslaget portionsvärde af endast 60 öre, hvilket senare emellertid, äfven det, öfverstiger det nuvarande faktiska och till underofficerarne utgående portionspriset jemte derå medgifven tillagningskostnad, motsvarande 10 procent förhöjning. Arméförvaltningen förbiser nu visserligen icke, att portionsersättningens bestämmande till de medeltalsbelopp, som legat till grund vid beräkningarne för 1892 års omorganisation och då vunnit Riksdagens godkännande, icke kan anses utgöra en stadig ökning i berörda underbefäls aflöningsvilkor, enär — såsom är naturligt med hvarje medeltalssiffra — möjligheten är för handen, att portionsvärdet kan komma att i framtiden öfverstiga densamma, och således den skedda fixeringen af portionsvärdet *då* komma att medföra en förlust för denna personal. För närvarande blefve detta icke fallet med någon af de båda angifna medeltalssiffrorna, och en dylik fixering skulle dessutom äfven ur administrativ synpunkt medföra lätt insedda, ej obetydliga fördelar. Att ett sådant bestämmande uppenbarligen innebär icke en *förhöjning*, utan endast en *fixering* af underofficerarnes med vederlikar aflöningsförmåner enligt stat, hvadan detsamma är en uteslutande administrativ åtgärd, lär vara uppenbart. Arméförvaltningen anser sig därför böra — i den händelse Eders Kongl. Maj:t skulle finna nådig framställning till nästinstundande Riksdag om fördubbling af underofficerarnes m. fl. portion och portionsersättning icke böra ega rum — i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreskrifva,

att ersättning för naturaportion åt underofficerare och civilmilitäre af motsvarande rang må från 1897 års ingång tills vidare utgå vid artilleriet å fastlandet, fortifikationen, trängen, intendenturcorpsen, Gotlands infanteriregemente, Hallands bataljon och Blekinge bataljon med 62 öre; vid den öfriga arméen med 60 öre.

Arméförvaltningen finner visserligen den olikhet i portionens lösningspris, som sålunda skulle komma att fortfarande förefinnas, icke synnerligen tilltalande, men kan dock ej annat än anse de nuvarande många vid snart sagdt hvarje truppförband olika lösningsprisens reducerande till endast två vara en betydande förenkling.

Stockholm den 4 december 1896.

Underdånigst

ALFR. SJÖBERG RICHARD BERG ERIK HOLMERTZ NILS BERG

Albert Welin.

Arméförvaltningen å intendents- och civila departementen med anledning af väckt fråga om beredande af förbättrade förmåner för underofficerare med vederlikar.

Vidimeras ex officio

Axel Ekman.

Ehuru arméförvaltningens utlåtande visserligen erbjuder uppslag till en reglering af den förevarande frågan, lär ett förslag från enskild motionär i ett sådant ämne ej leda till något resultat. Jag skall därför nu inskränka mig till att föreslå en åtgärd, hvarigenom den en del af underbefälet med vederlikar vederfarna orätt skulle blifva, om än ej fullständigt, godtgjord, och på samma gång en viss upprättelse vunnas för åsidosättande af ett Riksdagens beslut, i det jag hemställer,

att Riksdagen, i sammanhang med sina beslut i anledning af Kongl. Maj:ts förslag å fjerde hufvudtiteln, anmäler sin önskan, att Kongl. Maj:t tacktes gå i författning om, att till den del af underbefälet vid armén med vederlikar, som, enligt 1892 års urtima

Riksdags beslut, egt att utbekomma portionsersättning à 62 öre, full ersättning blifver utbetald för de afdrag i nämnda belopp, som under flere år egt rum, eller till efterlevande efter personer i nämnda ställning.

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm den 28 januari 1897.

A. Hedin.